

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/36/56-58>

Vüsal Hüseynov
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
huseynovvusal59@gmail.com

TAM ORTAQLIĞIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ ÜSTÜN CƏHƏTLƏRİ

Xülasə

Məqalədə kommersiya təşkilatlarının bir növü hesab edilən tam ortaqlığın xüsusiyyətləri və üstünlüklərindən bəhs olunur. O, ortaqların hər birinin idarəetmədə iştirakı rahatlığı və risklərin bölüşdürülməsi məsələlərinin biznes subyektləri üçün necə mühüm forumlar rolunu oynadığını vurğulayır. Əhatə olunan mövzulara tam ortaqlığın anlayışı, fəaliyyət sferası, idarəetməsi və üstünlükləri daxildir. Bundan əlavə, məqalədə düzgün idarəetmə strukturunun seçilməsinin vacibliyi vurğulanır.

Açar sözlər: *tam ortaqlıq, kommandit ortaqlıq, təsisçi, şərikli kapital, birgə məsuliyyət, paylara bölünmüş mənfəət, idarəetmə rahatlığı, idarəedici ortaqlıq*

Vusal Huseynov
Baku State University
master student
huseynovvusal59@gmail.com

Features and advantages of a full partnership

Abstract

The article talks about the features and advantages of a full partnership, which is considered a type of commercial organization. He emphasizes how the ease of participation of each of the partners in management and the distribution of risks serve as important forums for business entities. The topics covered include the concept, sphere of activity, management and advantages of a full partnership. In addition, the article emphasizes the importance of choosing the right management structure.

Keywords: *full partnership, limited partnership, founder, shared capital, joint responsibility, profit divided into shares, ease of management, managing partner*

Giriş

Müasir dövrdə iqtisadi şərtlərin sürətli dəyişməsi və inkişafı nəticəsində fərdi kapitalın əhəmiyyətsiz olduğu kifayət qədər açıq görünür. Bu baxımdan biznes dünyasında böyük sahibkar birlikləri fərdi sahibkarları əvəz edirlər. Fərdi investorlar indi biznes həyatı ilə əlaqəli riskləri bölüşmək, rəqabət üstünlüyü qazanmaq və yeni bazarlara çıxmaq üçün birləşmə yolunu seçirlər. Bu zaman onlara ən uyğun təşkilati-hüquqi forma kimi təsərrüfat ortaqlığı təqdim olunur.

Tam ortaqlıq təsisçilərinin (ortaqların) paylarına bölünmüş formada nizamnamə kapitalı olan kommersiya təşkilatlarıdır. Tam ortaqlığın kommandit ortaqlığından əsas fərqi odur ki, burada ortaqların hər biri ortaqlığın adından sahibkarlıq fəaliyyəti icra edir və bu fəaliyyət zamanı yaranan öhdəliklər qarşısında öz əmlakları ilə birgə cavabdeh hesab edirlər. Tam ortaqlığın dəqiq anlayışını öyrənmək üçün Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 69.1-ci maddəsinə nəzər salaq: 69.1. Ortaqlıq o halda tam ortaqlıq sayılır ki, onun iştirakçıları (tam ortaqları) nizamnaməyə müvafiq surətdə ortaqlıq adından sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olur və ortaqlığın öhdəlikləri üzrə onlara mənsub əmlakla məsuliyyət daşıyırlar (1).

Tam ortaqlıqdakı bütün tərəfdaşlar müqavilədə başqa hal göstərilmədiyi təqdirdə, işin idarə edilməsində iştirak etmək üçün bərabər hüquq və səlahiyyətlərə malikdirlər. Bir qayda olaraq, qərar

qəbul edərkən hər tərəfdaşa bir bərabər səs verilir. Nizamnamə kapitalına uyğun olaraq, bu səslər müvafiq olaraq kapital töhfələrinə görə hesablanır.

Bir ortaqlığın fəaliyyət sferası mürəkkəb və ya genişdirsə, bu zaman hər birinin öz səsvərmə hüquqları olan müxtəlif ortaqlar cəlb edərək bir ortaqlıq qurmaq mümkündür. Gündəlik icra olunan əməliyyatlar komitə və ya idarəedici ortaqlar tərəfindən həyata keçirilə bilər. Eyni zamanda fəaliyyətlə bağlı bütün vacib qərarların qəbul edilməsi ortaqların səsini tələb edir (Həsənov, 2018).

Alternativ bir metod varsa, həmin metod nizamnamə ilə bütün iştirakçılar tərəfindən təsdiqlənməlidir. Bütün ortaqlıq müqavilələrinə gələcəkdə mübahisəli ola biləcək vəziyyətlərlə necə mübarizə aparılacağına dair ən az bir müddəə daxil edilməli və həmin müddəə mübahisəli vəziyyət yaranarsa, necə həll olacağını əks etdirməlidir.

Ortaqlığın borcları üçün iştirakçılar birgə məsuliyyət daşıyır, borclarını ödəmək üçün ortaqlığın əmlakı çatışmadıqda, öz əmlakları ilə cavabdeh olurlar. Şirkətin borclarına isə onun səhmdarları (iştirakçıları) cavabdeh deyillər və ancaq onlara aid olan hissələrin (səhmlərin) dəyəri həddində zərər riski daşıyırlar. Şirkət öz kreditorları qarşısında səhmdarların (iştirakçıların) əmlakı ilə deyil, yalnız özünə aid əmlakla cavabdehdir (Kərimov, 2014: 58).

Tam ortaqlığın kifayət qədər üstün cəhətləri vardır. Bu barədə qeyd etmişdik ki, tam ortaqlığın bütün iştirakçıları ortaqlığın fəaliyyətindən yaranan öhdəliklər və ya borclar qarşısında öz əmlakı ilə birgə cavabdehdir. Eyni zamanda tam ortaqlığın mənfəəti və zərəri əgər nizamnamədə və ya iştirakçıların digər razılaşmasında ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onun iştirakçıları arasında onların şərikli kapitaldakı paylarına mütənasib surətdə bölüşdürülür. Ortaqlıq iştirakçısının mənfəət və zərərdə iştirakdan kənar edilməsi barədə razılaşma əhəmiyyətsizdir.

Tam ortaqlığın digər üstün cəhəti idarəetmə rahatlığı ilə bağlıdır. Ortaqlığın idarə edilməsində xarici təcrübə kifayət qədər genişdir. Qanunvericilik oxşarlığı baxımından ilk növbədə Rusiya Federasiyasının yurisdiksiyasına tam ortaqlıq aspektindən yanaşaq.

Xərclər və əsaslı məsrəflər üçün maliyyə yükünün bölüşdürülməsi həm də təkbəşinə işə yanaşmaqdan daha əhəmiyyətli qənaətə gətirib çıxarır. Biznes daha da böyüdükdə, daha çox kapitalla və daha yaxşı borc götürmə qabiliyyətinə sahib olmaq mümkündür (4).

Tam ortaqlıq Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsi ilə tənzimlənən kommersiya təşkilatı formalarından biri hesab edilir. Onun əsas xüsusiyyəti budur ki, tam ortaqlığın idarəetməsində yalnız bir təsisçi iştirak etmir, ortaqlığın idarəsi bütün iştirakçıları tərəfindən həyata keçirilir. Tam ortaqlardan hər biri onların bütün hamısının hüquq və vəzifələrini müəyyənləşdirən ortaqlığın yaradılması haqqında müqavilə bağlayırlar. Tam ortaqlığın əsas təsisçisi ortaqlığın işlərini aparmaq öhdəliyini götürən və ortaqlıq adından üçüncü tərəflərlə əqdlər bağlayan şəxsdir. Eyni zamanda tam ortaqlığın hər bir iştirakçısı öz əmlakı çərçivəsində öhdəliklərinə görə məsuliyyət daşıyır (Nağıyev, Bondarenko, Məmmədov, 2023). Tam ortaqlığın bütün iştirakçıları bərabər hüquq və vəzifələrə sahibdirlər. Burada hər bir iştirakçı ortaqlıq işlərinin aparılmasında və qərar qəbulunda iştirak etmək, həmçinin mənfəəti müəyyən edilmiş paylara uyğun olaraq bölmək hüququna malikdir. Bununla yanaşı, hər bir iştirakçı qərar qəbulu zamanı bir səsə sahibdir.

Mühasibat uçotunun tam ortaqlıqda aparılması hər bir iştirakçının məsuliyyətidir. Mühasibat uçotu qanunla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun aparılmalı və ortaqlığın əmlakı və maliyyə vəziyyəti haqqında məlumatların etibarlılığını və tamlığını təmin etməlidir. İştirakçılar arasında mübahisələr və fikir ayrılıqları olduqda, hüquq və mənafeələrini qorumaq üçün məhkəməyə müraciət edə bilərlər (6). Beləliklə, Rusiya Federasiyasının yurisdiksiyasına görə, tam ortaqlıqda idarəetmə onun təsis müqaviləsi və qanunla nəzərdə tutulmuş xüsusi qaydalara malikdir. Tam ortaqlıqda iştirakçılar ortaqlığın öhdəliklərinə görə birgə məsuliyyət daşımaqla, bərabər hüquq və vəzifələrə sahibdirlər. Mənfəət əldə etmək hüququna malikdirlər. Mühasibat uçotu hər bir iştirakçının məsuliyyətidir və qanunun tələblərinə uyğun aparılmalıdır.

Tam ortaqlıqda idarəetmə müxtəlif prinsiplərə əsaslanır:

1. *İştirakçıların bərabərliyi*. Ortaqlığın hər bir iştirakçısı bərabər hüquq və vəzifələrə malikdir və ortaqlığın fəaliyyəti zamanı qərar qəbulu, həmçinin idarəyə bərabər təsir göstərilir. Tam

ortaqlığın hər bir iştirakçısı hüquq normaları və cəmiyyətin nizamnaməsi ilə formalaşmış və tənzimlənən müəyyən hüquq və vəzifələrə malikdirlər.

2. *Razılaşdırılmış qərar qəbulu*. Ortaqlığın fəaliyyəti ilə əlaqədar olan mühüm məsələlər ümumi razılıq əsasında ortaqlar tərəfindən razılaşdırılmış şəkildə qəbul edilir.

3. *İştirakçıların məsuliyyəti*. Burada iştirakçılar öz payları daxilində ortaqlığın fəaliyyəti nəticəsində yaranmış olan öhdəliklərə görə birgə məsuliyyət daşıyırlar.

Tam ortaqlıqda iştirakçılar müəyyən hüquq və vəzifələrə malikdirlər. Tam ortaqlar iştirakçıların ümumi yığıncağında ortaqlığın fəaliyyəti ilə bağlı bütün məsələlərdə qərar qəbul etmək hüququna malikdirlər. Eyni zamanda hər bir iştirakçı səs verərkən bir səs almaq hüququna malikdir. İştirakçılar nizamnamə kapitalındakı paylarına mütənasib formada ortaqlıq tərəfindən qazanılmış xalis mənfəət əldə etmək hüququna malikdirlər (John, 2020).

İştirakçılar cəmiyyətin idarə edilməsində, o cümlədən nizamnamənin dəyişdirilməsi və ya cəmiyyətin ləğvi kimi vacib məsələlərdə qərar qəbul edilməsində iştirak etmək, həmçinin ortaqlığın sənədləri ilə tanış olmaq, maliyyə vəziyyəti barədə məlumat almaq hüququna malikdirlər. Burada iştirakçılar ortaqlığa və onun orqanlarına dəymiş ziyana görə məsuliyyət məsələlərinə dair tələblər irəli sürmək hüququna malikdirlər.

Tam ortaqlığın iştirakçılarının vəzifələri

Tam ortaqlar qanunvericilik və nizamnamə ilə nəzərdə tutulan vəzifələri icra etməklə bağlı öhdəlik daşıyırlar. Onlar tam ortaqların ümumi yığıncağında ortaqlıqla bağlı qərar qəbul edilməsində iştirak etməli və qəbul edilmiş olan qərarları icra etməlidirlər. Həmçinin ortaqlığın fəaliyyəti dövründə əldə olunan məlumatların məxfiliyini qorumağıdır. Ortaqların hərəkətləri və ya hərəkətsizliyi nəticəsində ortaqlığa dəymiş ziyana görə məsuliyyət daşımalıdır (8).

Nəticə

Yekun olaraq qeyd edək ki, tam ortaqlıq formasında yaradılmış kommersiya təşkilatı risklərin bölüşdürülməsi və idarəetmə rahatlığı ilə digər kommersiya təşkilatlarından fərqlənir. Beynəlxalq təcrübəyə nəzər salsaq görürük ki, Amerika qanunvericiliyində tam ortaqlıqlara vergi güzəştləri də tətbiq edilir. Onlar bəzi vergilərdən azad olunur. Müasir dövrdə risklərin bölüşdürülməsi məsələsi biznes subyektlərini ən çox düşündürən məsələlərdən biri hesab edildiyindən tam ortaqlıq bu barədə üstünlük təmin edir. İdarəetmə rahatlığı və sərbəstliyi isə həmin subyektlər üçün bir digər vacib məsələdir. Tam ortaqlıqda qərarların qəbul edilməsi və digər idarəetmə prosedurlarının icrasının sadəliyi, ortaqların idarəetmədə birbaşa iştirakı bu kommersiya təşkilatını fərqləndirən bir digər xüsusiyyətdir. Bu üstünlüklərə malik olmasına baxmayaraq, tam ortaqlıq respublikamızda gec-gec müraciət edilən təşkilati-hüquqi forma hesab edilir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi. (2023). Bakı: Qanun.
2. Həsənov, S. (2018). Korporativ hüquq. Bakı: Elm və təhsil.
3. Kərimov, E. (2014). Azərbaycan Korporativ (Şirkətlər) hüququ. Bakı: Qanun.
4. Tərəfdaşlıq və MMC: Bilmək üçün fərqlər və faydalar:
<https://www.doola.com/az/blog/partnership-vs-llc/?nab=0>
5. Nağıyev, F., Bondarenko, N., Məmmədov, R., Kiçik, K. (2013). Kommersiya (Sahibkarlıq) hüququ. Praktikum. Bakı: "Sapfir-15" MMC, 152 s.
6. Ortaqlıqların idarə edilməsi:
<https://www.upcounsel.com/management-of-partnership>
7. John, S. (2020). The Modern Corporation and Private Property. New York, 400 p.
8. Türk Ticarət Qanunu:
<https://www.seckin.com.tr/kitap/turk-ticaret-kanunu-ahmet-gokcen/seckin-yayincilik/ismm-girisimcilik-ve-inovasyon-hukuku/1358>